

Nr 157.

Av herr **Anderson** i Norrköping m. fl., om vissa ändringar i gällande grundlagsbestämmelser angående den tid, för vilken allmänna val till andra kammaren bliva gällande.

I syfte att stärka regeringsmakten hava under de senaste åren inom riksdagen från representanter, tillhörande olika politiska åsiktsriktningar i övrigt, väckts ett flertal motioner. I en motion av hrr Möller, Sandler och Schlyter vid 1930 års riksdag (I: 239) angående utredning rörande grundlagsändring för åstadkommande av en på folkets och representationens förtroende grundad stark regeringsmakt, föreslogs som medel härför bl. a. »att andra kammarens 4-årsperiod räknas från nyval, även om nyvalen ske i följd av kammarens upplösning». Såsom stöd för detta förslag anfördes följande: »En regering, som fått misstroendevotum, bör städse kunna vädja till folket i val. I ett demokratiskt statsskick är det folket självt, som ytterst har att bestämma den politiska kursen. Representationen är allenast medlet för folkviljan. Om en regering icke kan samarbeta med en andrakammarmajoritet, bör den ha tillfälle att försöka skaffa sig en majoritet, med vilken den kan samarbeta. Här möter likvisst i vår författning en bestämmelse, som i hög grad minskar det praktiska värdet av regeringens nuvarande upplösningsprerogativ. Det är föreskriften i R. O. § 17 mom. 2, enligt vilken, om Kungl. Maj:t förordnar om nya val, dessa förrättas för återstoden av fyraårsperioden. Stadgandet innebär alltså, att nyval aldrig ersätter ett ordinarie val. Detta medför, att upplösningen endast sällan tillgripes. Det tillfälle, då anledning till en upplösning möjligen kan vara för handen, kommer lätt att ligga antingen för nära den tidpunkt, då valet senast förrättats, eller för nära nästa ordinarie val. I båda fallen är det naturligt, att en regering ytterst ogärna tillgriper upplösningen, vilken kanske på alla håll av allmänna meningen betraktas som ovälkommen. En faktor, som givetvis också måste tagas med i beräkning, äro de betydande ekonomiska uppoffringar såväl för det allmänna som för enskilda, som föranledas av ett dylikt extra val. Trots de talrika ministerskiften vi haft ha andrakammarupplösningar efter 1866 ägt rum blott tre gånger, nämligen 1887 på tullfrågan och 1914 på försvarsfrågan, varjämte upplösning skedde 1921 i anledning av författningsreformen. Såväl 1887 som 1914 ägde nyvalen rum endast några få månader före de ordinarie höstvalen.

I moderna utländska författningar torde nästan genomgående den regeln vara gällande, att en helt ny valperiod räknas från det nyval ägt rum. Den hos oss gällande regeln om ovillkorliga ordinarie val vart fjärde år torde i själva verket vara ganska enastående. Att en ändring i enlighet med vad utomlands i allmänhet gäller är både en praktisk reform och därjämte ägnad att stärka regeringens ställning ligger i öppen dag.»

I sitt utlåtande (nr 20) angående den ifrågavarande punkten i motionen framhöll K. U. bl. a.

1) *att* överhuvud syntes en utsträckt användning av upplösning sinstitutet, som kunde väntas bliva en följd av den föreslagna reformen, icke värd att eftersträva,

2) *att* partistriderna vid nyval efter upplösning i regel koncentrerades kring viss eller vissa speciella frågor, varför dessa val icke med säkerhet gäve så allsidiga uttryck för den allmänna opinionen, som i ordinarie ordning företagna val, samt

3) *att* den i vårt land genomförda, förmånliga ordningen, enligt vilken landstingsmannaval och vissa andra kommunala val hölles omväxlande med andrakammarval vart fjärde år, genom den föreslagna reformen skulle rubbas. — Denna invändning underströks kraftigt i riksdagsdebatten och framhölls från flera håll vara avgörande för dem, som eljes hade principiell sympati för den föreslagna reformen.

Utskottets hemställan, att motionen överhuvud icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, var åtföljd av flera reservationer beträffande det nyssnämnda förslaget om valperiodens beräkning, vid nyval; utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

För sin del få undertecknade motionärer på frågan om valperiodens längd efter riksdagsupplösning framhålla följande synpunkter:

Det torde vara ostridigt *såväl* att en större praktisk möjlighet för regeringen att upplösa andra kammaren skulle innebära en förstärkning av regeringens makt i förhållande till riksdagens, *som* att de nuvarande bestämmelserna i R. O. § 17 mom. 2 i hög grad minska det praktiska värdet av regeringens upplösning prerogativ. Såsom i den ovannämnda motionen framhållits, kommer det tillfälle, då anledning till en upplösning möjligen kan vara för handen, lätt att ligga för nära antingen den tidpunkt, då valet senast förrättats, eller nästa ordinarie val. Mot det förra förhållandet är av naturliga skäl intet att göra. För att undvika den senare nackdelen har den ovannämnda motionens förslag om införandet av s. k. rörliga valperioder tillkommit. Med detta förslag följer emellertid, som ovan framhållits, ett flertal nackdelar.

Det förhållande, att en ifrågasatt riksdagsupplösning skulle underlåtas, på grund av att den komme att inträffa för nära nästa ordinarie val, gäller framför allt det *fjärde* riksdagsåret. Det är givetvis en mycket stor brist i det nuvarande systemet, att detsamma nära nog omöjliggör upplösning under sistnämnda år, då riksdagen kanske är i största behov av ett lämpligt korrektiv, så att arbetet under detta år ej bedrivs under alltför stort hänsynstagande till det stundande ordinarie valet. Det har därför synts oss böra övervägas, huruvida en lämplig lösning vore, att man bibehåller det nuvarande systemet vid riksdagsupplösningen under något av de tre första åren av en valperiod, men att, därest sådan upplösning sker under det fjärde året, den nya riksdagen blir sittande till och med nästa normala periods utgång.

Vid nyval under detta år skulle sålunda den nya riksdagen komma att sitta några månader längre än vanligt.

Genom den föreslagna reformen bortfaller det hinder för riksdagsupplösning, som nuvarande bestämmelser i R. O. § 17 mom. 2 praktiskt taget utöva det fjärde året; under de första och andra åren hava emellertid dessa bestämmelser ingen och under det tredje året säkerligen mycket ringa hämmande verkan.

Ingen av de anmärkningar, som riktats mot hr Möllers m. fl. förslag om s. k. rörliga valperioder, kan framställas mot den nu föreslagna reformen. K. U:s farhåga för en alltför utsträckt användning av upplösningensinstitutet är här icke tillämplig. — Det välmotiverade kravet att erhålla ett normalt »korrektionsval» efter upplösning tillgodoses på samma sätt som nu vid upplösning under något av de tre första åren. Något sådant normalt val skulle emellertid icke äga rum vid upplösning och nyval under fjärde året. Detta förhållande kan icke användas som invändning mot förslaget. Därest upplösning och nyval ske under fjärde året, är nämligen alltid det efter några månader inträffande normala valet en dålig korrektion av nyvalet. Ty i de flesta fall torde valutslaget bliva detsamma, och då har valet endast bidragit till att skapa valtrötthet och kanske även i viss mindre grad minskat nyvalets kraftiga utslag för den vid det normala valet sittande regeringens politik. Skulle emellertid det normala valet giva ett helt annat utslag än det föregående nyvalet, innebure detta ett väsentligt försvagande av icke endast regeringens utan även riksdagens egen auktoritet. — Den föreslagna reformen rubbar icke heller den praktiska indelningen i valfria år och valår, vilket förhållande ju under riksdagsdebatterna framhållits vara av utomordentligt värde. Reformen synes sålunda i nästan lika hög grad som förslaget om införande av s. k. rörliga valperioder kunna bidra till en stärkt regeringsmakt genom större möjlighet att upplösa andra kammaren, utan att, som ovan visats, mot detsamma kan riktas någon av de anmärkningar, som framställts mot det andra förslaget.

I likhet med de ovannämnda motionärerna vilja vi ifrågasätta, huruvida icke samtidigt med den av oss här nedan föreslagna ändringen av R. O. § 17 även borde undanröjas den oegentlighet, som nu råder, när vid en eventuell urtima riksdag på hösten efter ordinarie nyval icke den nyvalda andra kammaren utan en kammare med samma uppsättning som före valet träder i funktion. Enligt nuvarande bestämmelser gälla nämligen ordinarie val först från och med ingången av året näst efter det, varunder valet ägt rum.

Det må slutligen framhållas, att det nu väckta förslaget möjligen kan synas alltför litet betydelsefullt för att kunna motivera en så viktig åtgärd som en grundlagsändring. Därest man emellertid är av den uppfattningen, att regeringsmakten kan stärkas även genom ett flertal, var för sig till synes mindre betydelsefulla partiella reformer, behöver förslaget endast beräknas medföra ett litet bidrag till målet att få en starkare regeringsmakt — vilket det enligt vår mening otvivelaktigt kommer att göra — för att ett tillräckligt motiv för grundlagsändring skall vara för handen.

Åberopande det anförda tillåta vi oss hemställa,

att riksdagen måtte besluta antaga som vilande nedanstående tillägg och ändringar i R. O. § 17

1) Val till — — — sägs.

2) Förordnar Konungen om nya val, skola dessa ofördröjligen förrättas och gälla, vid förordnande under något av en lagtima riksdags tre första år, för den tid, som återstår av fyraårsperioden, och vid förordnande under det fjärde året, intill nästkommande fyraårsperiods slut.

3) Avgår — — — tiden.

samt att riksdagen jämväl måtte besluta antaga som vilande sådana ändringar av R. F. och R. O. att till urtima riksmöte den höst, under vilken ordinarie val till andra kammaren ägt rum, den nyvalda och icke den dittills sittande riksdagen inkallas.

Stockholm den 23 jan. 1934.

Ivar Anderson.

John Gustafsson,
Välsnäs.

Emanuel Björck.

Ernst V. Olsson
i Staxäng.

C. Gösta Jacobsson.

Alf Meyerhöffer.

Gösta Liedberg.